Цана 15 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ФРОНТ

НЕЗАЛЕЖНЫ НАРОДНА-РАДЫКАЛЬНЫ ЧАСАПІС

РЭДАКЦЫЯ і АДМІНІСТРАЦЫЯ: Вільня, Вострабрамская 2—11 (Wilno, Ostrobramska 2—11). Адчынена ад 9 да 19 г.

Часапіс выходзіць раз у месяц

Выпіска: на год 2 зал. на паўг. 1 зал. на 3 м-цы 50 гр.
Нумар паштовага разрахунку: 100.

№ 1 (23) Вільня, 5-га студня 1938 г. Год III.

На Новы 1938 год.

На Новы год людзі звычайна робяць агляд палітычнага жыцьця, падсумоўваючы факты з мінуўшчыны і робячы вывады на будучыню. Гэтак зробім і мы.

Перажываем часы, у якіх адбываюцца *вялікія падзеі*. Пасьля Вялікай вайны і Вэрсальскага трактату (1919 г.) праз нейкі час існавала нейкая стабілізацыя новастворанага парадку, але чым далей ад Вэрсалю і вайны, тым болей спасьцерагаецца бурленьне, якое прадказвае новыя зьмены і новую, яшчэ большую вайну. Тварцы Вэрсальскага трактату думалі, што пішуць мір прынамся на некульксі дзесяткаў гадоў, а тымчасам не прайшло яшчэ і двух дзесяткаў, як з таго трактату не асталося нічога, апроч тэрыторыяльных граніц. А цяпер ідзе заўзятая падгатоўка да зьмены і гэтага апошняга пункту; але як ніводная дзяржава ня хоча дабравольна зьмяніць сваіх граніц на сваю некарысьць, а робіць гэта толькі у выніку аружнага змаганьня, дык ідзе гарачая падгатоўка да гэтага змаганьня. Значыць прыбліжаемся да апошняга этапу нішчэньня Вэрсальскага трактату, а разам з ім і ўсіх іншых трактатаў, іменна *да зьмены граніц*.

Мінулы 1937 год быў рашучым годам у гэтым кірунку. У ім адбыліся *тры факты* вялікага, але толькі яшчэ падгатаваўчага значэньня: 1) утварэньне антыкамуністычнага саюзу, які фармальна скіраваны процiў камуністаў, але фактычна процiў Англіі і Францыі, як вялікіх каляніяльных дзяржаў; 2) пачатак вайны на Далёкім Усходзе, дзе малая Японія хоча падаць пад сваю ўладу вялізарны Кітай, а потым і ўсю Азію; 3) выхад з Лігі Народаў Італіі і ўтварэньне двух Лігаў: фашыстоўскай і дэмакратычна—камуністычнай, як двух ідэолёгічных і варожых да сябе блёкаў.

Гэта ёсьць тры галоўныя факты, якія ўсім ведамы і над якімі доўга ня будзем затрымоўвацца.

Зьвернем увагу *яшчэ на адзін факт*, які цяпер можа ня кідаецца так у вочы, як тыя факты, але які грозіць вялікімі закалотамі ў палітычным жыцьці, а гэтым фактам ёсьць *падзел* ня толькі дзяржаў, але і грамадзянстваў у кожнай дзяржаве *на два блёкі:* фашыстоўскі і камуністычна-дэмакратычны. У тых дзяржавах, дзе адзін блёк значна пераважае другі, жыцьцё пакульшто плыве спакойна, але дзе абодва блёкі роўныя, як напр. у Гішпаніі, ідзе крывавая вайна. Гэтакі падзел і гэтакая нутраная вайна грозіць многім, бліжэйшым і далейшым дзяржавам. Значыць, падзел абымае ўвесь сьвет, усе дзяржавы і народы, словам — усё чалавецтва.

Пры канцы мінулага году можна было заўважыць яшчэ адзін факт: *адсоўваньне Саветаў ад дэмакратычнага блёку*. Гэта можна было спасьцерагчы пры падарожы мін. Дэльбо, які ехаць у Маскву адказаўся. Наагул дыпляматы нават дэмакратычнага блёку езьдзіць у Саветы цяпер высьцерагаюцца. Чаму — згадаць лёгка: ня хочуць сьцягваць на сябе падазрэньня ў саюзе з камуністамі і гэтым даваць у рукі козыр фашыстаўскаму блёку. Апроч гэтага ўсе праканаьы ў нутраной слабасьці Саветаў, якія трацяць свае сілы ў нутраным змаганьні. Такім парадкам пры канцы 1937 году выясьніліся такія *блёкі: фашыстоўскі* (Нямеччына, Італія, Японія), *дэмакратычны* (Англія, Францыя, Злуч. Штаты) і саюзны з дэмакратычным блёкам — *камуністычны*. Кожны блёк мае сваіх прыхільнікаў па ўсіх дзяржавах і па ўсіх народах. Гэтакі нутраны падзел кожнага народу грозіць пры будучай вайне вялікім вынішчэньнем людзей: пры перамозе аднаго блёку будуць няміласэрна вынішчаны прыхільнікі другога блёку і наадварот. Гэтае зьявішча мы спасьцерагаем у Гішпаніі.

Наступаючым блёкам зьяўляецца цяпер блёк фашыстоўскі; блёк дэмакратычны разам з камуністычным займаюць пакульшто пазыцыі абаронныя. Штабы абодвых блёкаў працуюць. Ці дэмакратычны блёк мае свой паразумеваўчы штаб, мы ня ведаем: апошнія падзеі паказваюць, што гэтакі штаб творыцца; але ўсім ведама аб існаваньні фашыстоўскага і камуністычнага штабаў, якія распрацоўваюць плян дзеяньня. Усім так жа ведама, што г. зв. *антыкамуністычны пакт* ёсьць ня толькі пактам процiў камунізму, але ён абыймае ўсё палітычнае жыцьцё, якое датычыць палітычных пляў Нямеччыны, Італіі і Японіі. Зьместу гэтага пакту мы ня ведаем, яго моцна сьцерагуць дзяржаўныя таймніцы. Аб зьмесьце яго можам толькі дагадывацца на падставе тых падзеяў, якія цяпер адбываюцца на нашых вачох.

Пачынаць рэалізацыю плянаў зьмешчаных у антыкамуністычным пакце, выпала на долю Японіі. І яна гэта пачала з вялікім укладам энэргіі. Які гэта пачатак, мы ведаем: падданьне пад уладу Японіі ўсяго Кітаю. Калі Японія дайдзе да сваей мэты і зробіць Кітай сваім вассалам, яна станецца наймагутнейшай дзяржавай у сьвеце. Перашкодзіць ёй у гэтым тымчасам не адважваецца ніхто: ані Амэрыка, ані Англія, ані Саветы, бо ўсе яны ад Японіі ляжаць далёка. Амэрыка баіцца, каб яе флёты не спаткала доля расейскай флёты, якая была зьнішчана пад Цушымай у часе расейска-японскай вайны; Англія ня можа выслаць сваю флёту з Эўропы, бо загрожана Італіяй і Нямеччынай, а Саветы баяцца нутраных непарадкаў і ўдэру з Захаду. Магчыма толькі коаліцыя процiў Японіі ўсіх заінтарасаваных дзяржаў, але такая коаліцыя спаткалася б з коаліцыяй фаш. дзяржаў, што ў рэзультаце далоб сусьветную вайну, да каторай аднак ані Англія, ані Амэрыка яшчэ не гатовы.

Значыць, пакарэньне Кітаю ёсьць першым этапам дзеяньня фашыстоўскага блёку. Гэты этап пачаўся ў мінулым 1937 годзе. Якія будуць далейшы этапы — пакажа сёлетні і наступныя гады.

Для беларускага народу сучасныя падзеі маюць вялізарнае значэньне. Беларускі народ стаўся ўжо прадметам міжнароднай палітыкі, кожны блёк хоча яго прыцягнуць на свой бок. У рэзультаце наш народ падзяліўся: часьць арыентуецца без засьцярог на дэмакратычны і разам на камуністычны блёк; часьць здэцыдавана зар'ентавалася на фашыстоўскі блёк, а часьць ар'ентуецца на свае ўласныя сілы, не выяўляючы сваей прыхільнасьці ані да аднаго, ані да другога блёку, бо ані адзін, ані другі блёк пакульшто не даюць гварантыі здзейсьненьня найбольшых ідэалаў беларускага народу. У нры 12 „Б. Фр" мін. году мы выразілі такі пагляд, што „Беларускі народ будзе шукаць саюзу з тымі народамі, якія спагадаюць яму і памогуць яму да асягненьня яго найвышэйшага ідэалу, ягонага нацыянальнага, культурнага і эканамічнага разьвіцьця". На гэтым становішчы стаім і цяпер.

Прыгэтым трэба сьцьвердзіць, што беларускай справай найболей інтарасуюцца ў апошнім часе нямецкія, японскія і часткова польскія палітыкі. Інтарасуюцца і камуністы але з тэй мэтай, каб зьнішчыць бел. інтэлігэнцыю, а ўзяць для сябе беларускі народ. Што датыча заходня-эўрапэйскай і амэрыканскай, гэтак званай буржуазнай дэмакрацыі, якую гэтак хваліць частка бел. прэсы, дык гэта дэмакрацыя бел. справай ня цікавіцца зусім.

Гэтак на Новы 1938 год прадстаўляецца міжнароднае палажэньне і беларуская справа, разглядаеная ў міжнародным маштабе. Трэба прызнаць, што падзеі разьвіваюцца цяпер у скорым тэмпе, набліжаюцца вялікія зрухі і перамены ў міжнародным жыцьці, гэтыя перамены могуць закрануць і беларускі народ. Трэба каб да гэтых перамен наш народ быў прыгатаваны.

Асновы польскай заграніччнай палітыкі.

Беларусы павінны цікавіцца асновамі і мэтамі польскай загр. палітыкі, бо яна і іх датычыць. Той ці іншы саюз, той ці іншы кірунак польскай палітыкі будзе мець свой уплыў на жыцьцё беларусаў у Польшчы, а такжа і заграніцай, асабліва ў Саветах. Аб польскай актыўнай палітыцы ў Саветах пішацца цяпер вельмі многа. Аб гэтай палітыцы мы пісалі і будзем яшчэ пісаць; а ў гэтым артыкуле мы затрымаемся над галоўнымі мэтамі і асновамі польскай загр. палітыкі, якія сталі на парадак дня ў сувязі з прыездам у Польшч францускага міністра загр. спраў І. Дэльбо, што мела месца, як ведама, ў мінулым сьнежні і ў сувязі з натугамі міжнароднай дыплямацыі прыцягнуць Польшч да таго ці іншага блёку.

Галоўныя асновы і мэты польскай загр. палітыкі такія:

1) Не дапускаць да стварэньня двух ідэолёгічных блёкаў, паміж каторымі Польшч апынуласяб у вельмі небясьпечным палажэньні. Гэтая мэта, як ведама не ўдалася, два блёкі стварыліся.

2) Сарганізаваньне паміж гэтымі блёкамі саюзу дзяржаў, у які ўвайшлаб Румынія і прыбалтыцкія дзяржавы: Латвія, Эстонія, Фінляндыя і нават Літва. З гэтай справай лучыцца ўсім ведамая, трудная да выразьненьня справа літоўская. З ею зьвязаны такжа цяперашнія адносіны польскай палітыкі да літоўцаў у Польшчы. Гэты саюз меўбы быць бар'ерам паміж камуністычным і фашыстоўскім блёкам.

3) Актыўная палітыка Польшчы на поўдні з мэтай зьліквідаваньня саветафільскай палітыкі Чэхаславаччыны і пратораньня дарогі дзеля палітычнай і эканамічнай экспансіі на блізкі ўсход (Румынія, Баўгарыя, Югаславія і інш.).

4) Добрыя адносіны з Нямеччынай, рэальныя з Саветамі; прыгэтым Польшч процiў такога саюзу з Саветамі, якога жадае Францыя іменна, даньня магчымасьці праходу савецкай арміі дзеля нападу на Нямеччыну, калі-б гэтая апошняя пачала вайну з Францыяй. Недапусьціць да праходу сав. войск праз Польшч ёсьць асновай польскай палітыкі і дзеля гэтага ня прыйшло да заключэньня г. зв. „усходняга пакту", які некульксі гадоў таму будавала Францыя.

5) Жаданьне калёніяў з мэтай эміграцыі з Польшчы польскага і асабліва жыдоўскага насельніцтва; разьвязка ўкраінскага пытаньня. У сувязі з гэтым пытаньнем некаторымі польскімі палітыкамі ставіцца справа знэўтралізаваньня Расеі, дзелячы яе на паасобныя дзяржавы.

6) Галоўнай аднак асновай польскай палітыкі зьяўляецца і надалей француская яе ар'ентацыя. Аб гэтай аснове мы будзем гаварыць у гэтым артыкуле.

Пасьля заключэньня пакту ненападаньня з Нямеччынай (студзень 1934 г.) пачалі гаварыць аб радыкальнай зьмене польскай палітыкі ў кірунку парваньня саюзу з Францыяй і поўнага збліжэньня з Нямеччынай. Аднак гэтакая гутарка была зусім неправідловай. Польшч ня толькі не парвала саюзу з Францыяй, але нават не аслабіла яго, адно дала яму іншыя формы. Дагэтуль Францыя глядзела на Польшч, як на сваяго вассала і хацела, каб польская палітыка на сваей дарозе не рабіла ніякіх адхіленьняў ад францускай. Такія адносіны Францыі да Польшчы не спадабаліся асабліва марш. Пілсудскаму і ён, як толькі надарылася дагодная часіна, заключыў пакт з Гітлерам на 10 гадоў. Гэты пакт быў карысны для Польшчы і для Нямеччыны. Быў карысны для Ням., бо вырываў яе з путаў адасабненьня, як мі акружыла яе Францыя. І сапраўды—Польшч была першай дзяржавай, якая нарушыла створаную ўвакруг Нямеччыны ізаляцыю, заключаючы з ёю пакт. Гэты пакт быў карысны і для Польшчы, бо рабіў яе незалежнай ад францускай палітыкі, дазваляў весьці сваю ўласную палітыку адносна заходняй суседкі, даваў не-

каторыя гандлёвыя і экан. карысьці, а галоўна—забясьпечваў сякія такія правы для польскай меншасьці ў Нямеччыне. Польшч пайшла на пакт з Нямеччынай яшчэ і з тэй прычыны, што некаторыя францускія палітыкі зусім сур'ёзна абгаварвалі справу аддачы немцам гданскага карыдору, каб толькі іх супакоіць. Ня хочучы дапусьціць, каб француская палітыка праводзіла свае пляны коштам Польшчы, Польшч сама пашукала згоды з Нямеччынай...

Гэтакія ёсьць прычыны сяньняшняга польска - францускага спору. Але мыляўся-б той, хто-б думаў, што гэты спор нарушыў у чым *сутнасьць* польска-франц. саюзу. Сутнасьць і асновы яго асталіся такія самыя, а нават апошнія падзеі паказваюць, што гэты саюз узмацоўваецца. Доказам гэтага ёсьць пазалеташняя француская пазыка дляПольшчы на ўваружэньне, леташні прыезд мін. Дэльбо ў Варшаву, чуткі аб новай пазыцы таксама на ўваружэньне, а асабліва на стварэньне ў трыкутніку паміж Віслай і Санам вялікага прамысловага цэнтру, які мае служыць прадусім ваенным мэтам. Праца там ужо ідзе поўным ходам, а некаторыя гарады, як піша польская прэса, растуць як новыя Гдыні.

Характэрная рэч, што ў справе даньня Польшчы пазалеташняй пазыкі выявілася поўная салідарнасьць франц. грамадзянства, ад правіцы да лявіцы, бо за пазыку галасавалі ўсе паслы ад манархістаў да камуністаў. Трэба яшчэ адзначыць, што гэта адбывалася пры ўладзе „людовага“ фронту ў Францыі, які да Польшчы меў заўсёды свае засьцярогі і які пэўнеж ведаў, што Польшч гэтай пазыкі і ўваружэньня ня скіруе проціў саюзьнікаў Францыі. Гэтак сама аднагалосна польскі сойм і сэнат вынясьлі пастанову ўцьвярдзіць пазыку.

З гэтага відаць, што саюз з Францыяй ёсьць і надалей моцным. Можна нават сказаць, што ён ёсьць галоўнай асновай польскай палітыкі, якбы вуглавым яе каменем. Нарушыць гэтага каменя не пасьмее ніводзен польскі міністар, бо гэта гразіла-б нарушэньнем усяе сыстэмы польскай загр. палітыкі. Пры ўсім гэтым трэба аднак сьцьвердзіць, што і цяпер польская палітыка хоча быць незалежнай ад францускай. І так, падчас бытнасьці мін. Дэльбо ў Варшаве, мін. Бэк, як падае прэса, быў заявіўшы францускаму міністру, што Польшч ня мае даверу да агульных (саборных) саюзаў, гварантуючых граніцы і бясьпеку, а стаіць на грунце пасобных дагавораў з кожнай дзяржавай. Ліга Народаў, паводле пагляду польскай палітыкі, з яе параграфамі і саборнымі саюзамі не гварантуе бясьпечнасьці дзяржаў, якія ў яе ўваходзяць, доказам чаго ёсьць Абісынія, Кітай і інш. Польская прэса піша, што Ліга Народаў, калі трэба будзе бараніць свайго сябру ад напасьніка, не прышле на помач ніводнага жаўнера. Што другое верны саюзьнік: ён на падставе пакту і ўласнага інтарэсу прыдзе на помач. Польскія паліт. дзейнікі, пасьля выхаду з Лігі Італіі, заявілі, што Ліга Народаў цяпер ня мае *агульнага* характару, а зьяўляецца Лігай толькі аднаго блёку дзяржаў, а Польшч ня можа лучыцца з ніякім блёкам... Дзеля такіх паглядаў польскай палітыкі на Лігу Народаў разыйшлася была чутка аб магчымым выступленьні з яе і Польшчы.

Другой справай з якой польская палітыка не згаджаецца з францускай, ёсьць адносіны да Саветаў. Далёкая Францыя не адчувае небясьпекі з боку расейскага камунізму; каб дайсьці да яе, бальшавікі муселі-б прайсьці Польшч і Нямеччыну, а гэта немагчыма. Што другое Польшч. Яна баіцца камунізму, як свайго найбліжэйшага і грознага суседа, які ўскрашае даўнейшы расейскі імпэрыялізм і гразіць незалежнасьці польскага народу. Хоць Польшч проціў камуністычнай улады ў Расеі не выступае (камуністычная ўлада ў Расеі нават ёсьць карысьнейшая для Польшчы за якую іншую, бо аслабляе Расею і ня мае прэтэнсіі да беларускіх і ўкраін. зямель пад Польшчай), то ў сябе Польшч нішчыць камунізм усімі сіламі. Гэтага ня можа зразумець Францыя, дзе камуністычная партыя зусім легальная, так як і ўсе іншыя партыі. Апроч гэтага Польшч стараецца адцягнуць Францыю ад саюзу з Саветамі, высоўваючы такія довады: Польшч савецкай арміі праз сваю тэрыторыю ня пусьціць, значыць, савецкая помач пры франц.-нямецкай вайне ёсьць нярэальна; камуністы няздольны падаць скутэчную і рэальную помач, бо вынішчаюць самі сябе: калі гэтак яны паступаюць ў мірным часе, то ў ваенным будуць яшчэ болей... Скутак гэтых довадаў такі, што Францыя, як чуваць, адхіляецца ад Саветаў і прыхіляецца да Польшчы, ўважаючы яе, так як і даўней, за свой надзейны і верны бастыён на ўсходзе Эўропы, пэўнейшы чым Саветы. Цяпер для нас будуць зразумелы напасьці наПольшч сав. прэсы і радыя...

Значыць, Польшч апірае і надалей сваю загр. палітыку на саюзе з Францыяй, а Францыя, аддаляючыся ад Саветаў, хоча абаперці сваю палітыку на Польшчы. Аб гэтым трэба заўсёды помніць, абсэрвуючы польскую загр. палітыку. Праз саюз з Францыяй і добрыя адносіны з Нямеччынай і Італіяй Польшч імкнецца да стабілізацыі свайго палажэньня паміж двама блёкамі. Ці ёй гэта ўдасца?

А. В.

Пасьля працэсу над групай Дэмбінскага.

Ад 15 да 22 сьнежня м. г. адбываўся ў Вільні цікавы працэс над групай Дэмбінскага і Ендрыхоўскага, якая канцэнтравалася каля закрытых польскіх часапісаў „Poprostu“ і „Karta“, выдаваных у Вільні, ў 1935-36 г. г. Пракуратура ў гэтых часапісах а також ў дзейнасьці групы дагледзела цяжкія праступкі: змову з мэтай насільнай зьмены ладу ў Польскай Дзяржаве, імкненьне да адарваньня ад Польшчы ўсходніх ваяводзтваў, сувязь з камуністычнай партыяй—і абвінавацiла групу з арт. 97 § 1 у зьвязку з арт. 93 К. К. Пасьля тыднёвага працэсу быў вынесены прысуд, на падставе якога павадыры групы: Дэмбінскі і Ендрыхоўскі дасталі па 4 гады турмы кожны з адабраньнем правоў на 5 гадоў, а рэшта: Жэромская, Барысэвіч, Шусс, Путрамант былі апраўданы. Прысуд быў вынесены на падставе арт. 96 у сувязі з арт. 93 за сьвядамае пашыраньне рэвалюцыйных настрояў, прыгатаўляючых да зьмены сучаснага палажэньня (do zbrodni stanu).

Працэс быў цікавы тым, што на ім падсудныя, сьведкі і пракурор парушалі часта беларускую справу, да якой „Poprostu“ і „Karta“ стараліся падыйсьці з спагаднага боку. На судзе свой спогад для беларускай справы выяўляў асабліва Дэмбінскі, які некалькі разоў крытыкаваў цяперашнія адносіны польскай палітыкі да беларусаў і казаў, што беларускай справы зьняць з парадку дня ўжо ня ўдасца і яе трэба так ці інакш вырашыць. Найлепшае вырашэньне, паводле Дэмбінскага, было-б такое, каб даць беларусам усе належныя ім правы, нават у форме шырокай аўтаноміі, не нарушаючы аднак цэласьці Польскай Дзяржавы.

Хто такі Дэмбінскі? Родам з Ашмяншчыны, паляк, сын чыгуначнага машыніста, зжыўся ад малых гадоў з беларускай стыхіяй, адчуў нядолю народу, быў гарачым і веручым каталіком, належаў да Мар'янскай садаліцыі і да каталіцкай арганізацыі „Odrodzenie“ на вілен. Унівэрсытэце, меў культ да марш. Пілсудскага. „Kurjer Wil.“ (23. XII. 37) пытаецца, дзе прычына такой эвалюцыі Дэмбінскага і што давяло яго да зьмены пракананьняў, кірунку працы і ўрэшце да працэсу? Ці віна ў гэтым толькі Дэмбінскага, ці можа былі яшчэ іншыя прычыны гэтакай зьмены? — пытаецца „Kurjer Wil.“, прыгэтым даходзіць да вываду, што муселі быць нейкія *прычыны ў самой атмасфэры*, ў якой узрасьлі і зьвіхнуліся та-

У 20-тыя ўгодкі разгону Усебеларускага Кангрэсу.

Уначы з 30 на 31 сьнежня 1937 году (па новаму стылю) мінула 20 гадоў ад часу разгону бальшавікамі Усебеларускага Кангрэсу, які быў скліканы Беларускай Радай у Менску, каб вырашыць справу самаазначэньня Беларускага народу. Зьезд быў скліканы на 18 сьнежня н. ст. з такім парадкам дня:

1) Міжнароднае становішча Беларусі (вайна і мір);
2) Зямельная справа;
3) Палітычны лад у Беларусі;
4) Стварэньне органу краёвай улады.

18. XII. Кангрэс быў адчынены Ракам-Міхалоўскім, як старшынёю Бел. Вайсковае Рады. Выслухаўшы шматлікія прывітаньні ад беларускіх і чужых арганізацыяў, Кангрэс прыступіў да працы. Былі выбраны адумысловыя камісіі дзеля падгатоўкі рэзалюзыяў. Першы і другі пункт парадку дня не напаткаў большай труднасьці ані з боку ўчасьнікаў Кангрэсу, ані з боку камуністычнай улады, якая прабывала ў Менску і была ведама пад назовам „Областного Исполнительного Комитета Западной Области і Фронта“ або г. зв. Обліскомзапу. Каліж аднак Кангрэс прыступіў да 3-га пункту і падаў на галасаваньне апрацаваную Радай Кангрэсу рэзалюцыю аб рэспубліканскім і дэмакратычным ладзе на Беларусі і ўтварэньні органу краёвай улады, камуністы акружылі дом, дзе адбываўся Кангрэс і пры помачы стрэльбаў, кулямётаў і бранявікоў разагналі яго. Разгон Кангрэсу так апісвае выходзячая тады ў Менску „Вольная Беларусь“ (№ 36, 1917 г.):

„Уначы Рада зьезду скончыла апрацоўваць рэзалюцыю. Старшыня пачаў яе чытаць перад усім Зьездам. У гэты мамэнт падыйшлі да стала прэзыдыюму два салдаты і назваўшы сябе, першы — камісарам „Западнай Обласьці“, а другі —начальнікам менскага гарнізону, сказалі, што прыйшлі арыштаваць прэзыдыюм і разагнаць Зьезд. Тады, пры іх-жа, старшыня Зьезду агаласіў першы пункт рэзалюцыі, дзе Беларусь абвяшчаецца Рэспублікай. Бадай што ўвесь Зьезд аднастайна зацьвярдзіў гэты пункт.

„Раптам аднекуль пачуўся голас: Таварышы, наш дом акружаны войскам! Каля яго стаяць кулямёты і бранявікі!.. Пры гэтых словах у залю ўвайшлі ўзброеныя салдаты. Агульнымі сіламі іх выцягнулі за дзьверы, а пасьля гукаў марсэльезы нехта голасна сказаў: Браты беларусы! Мы бачылі жандармаў Мікалая II, але сягоньні ўбачылі жандармаў у свабоднай рэвалюцыйнай старане, пад маскай бальшавіцкіх камісараў, на вольным зьезьде вольнага народу”!

„Ізноў уварваліся салдаты,разьбіраючы барыкады з крэслаў і зэдлікаў, накіданыя дэлегатамі зьезду, сялянамі і салдатамі. Пад сьпевы жалобнага маршу выводзілі арыштаваны прэзыдыюм і шмат каго з відных працаўнікоў зьезду. Арышт цягнуўся ўсю ноч. Прыклады працавалі направа і налева. Паволі пусьцела заля“...

Гэтак апісвае разгон Кангрэсу „Вольная Беларусь“!

А другі навочны сьведка, Пётра Крэчэўскі, сябра прэзыдыюму Кангрэсу, ў „Замежнай Беларусі“ (бач. 52-53) гэтак апісвае разгон: „Калі бальшавікі ўбачылі, што большасьць зьезду стаіць за самастойную рэспубліку, рашылі Зьезд разагнаць сілаю. Бальшавіцкія камісары — Крывашэйн і Рэзаўскі— п'яныя, зьявіліся ў залю Зьезду якраз у тойсамы час, калі пасьля доўгіх дэбатаў, прыблізна каля часу ночы, меліся прыступіць да галасаваньня рэзалюцыі і абвесьцілі Зьезд распушчаным, а прэзыдыюм арыштаваным. Будынак, дзе адбываўся Зьезд, быў акружаны бранявікамі і кулямётамі. Падняўся страшэнны гвалт, бальшавіцкія салдаты са срэльбамі стараюцца ўварвацца ў залю Зьезду, дэлегаты строяць барыкады з крэслаў і сваімі грудзьмі абараняюць Зьезд і прэзыдыюм Зьезду, які, ня гледзячы на забарону камісара, вядзе далей сход і галасуе рэзазюцыю”.

Рэзалюцыя, за якую бальшавікі разагналі Кангрэс, гаварыла: аб праве ўсіх народаў на самаазначэньне, абвешчанае расейскай рэвалюцыяй; аб рэспубліканска-дэмакратычным ладзе на Беларусі, і аб утварэньні органу краёвай улады са складу Кангрэсу. І за гэтую рэзалюцыю разагналі Кангрэс тыя, якія заўсёды вясьцяць свабоду для ўсіх народаў! Гэтак бальшавікі спынілі *першую* спробу Беларускага народу да самаазначэньня!

* * *

Гэта было 20 гадоў таму ў Менску, сталіцы Беларусі. Некаторыя могуць падумаць, што разгон Кангрэсу — гэта была толькі памылка або недаразуменьне паміж двама прэтэндэнтамі да краёвай улады на Беларусі, але цяпер камуністычная ўлада лепшая і творыць у Беларусі сапраўдны беларускі дом. Аднак апошнія падзеі паказваюць, што камуністычная ўлада вядзе цяпер яшчэ горшую лінію, чым 20 гадоў таму, бо тады толькі арыштоўвала беларускіх дзеячоў, а цяпер ссылае іх у глыб Расеі, Сібіру, Туркестану, на Салоўкі, або проста „ліквідуе“ іх.

Разглядаючы гісторыю гэтых 20-ці гадоў, трэба сьцьвердзіць, што больш-менш свабодна беларусы ў Сав. Беларусі маглі працаваць над разьвіцьцём сваей культуры ў часе гэтак званага НЭП-у (Новай Эканамічнай Палітыкі), г. зн. да 1928 г., ад 1929 г. пачынаецца жорсткі прасьлед бел. нацыянальных дзеячоў, якіх камуністы празвалі нацыянал-дэмакратамі, або скарочана „нацдэмамі“.

Пачалося 24.III. 1929 г. ад выключэньня з групы „Полымя“ ведамага пісьменьніка і літаратурнага крытыка *Алеся Дудара* (Тодара Глыбоцкага) „за накіраваньне творчасьці супроць савецкай улады і кампартыі“. Выключэньне падпісалі: Ц. Гартны, як старшыня, Колас і Чарот, як сябры і Сташэўскі, як сакратар. (Цяпер усе яны, апроч Коласа, арыштаваны).

Дня 31.VIII.29. звольнены са становішча камісара асьветы *Баліцкі*. 17.IX. звольнены ад абавязкаў заступніка камісара асьветы *Жылуновіч* (Ц. Гартны). Тагож самага дня звольнены ад абавязкаў рэдактара „Сав. Беларусі“ *М. Чарот* (пасьля „Сав. Беларусь“ была закрыта, а ў 1937 г. пачала выхадзіць парасейску „Советская Белоруссия“).

Дня 10.X. звольнены ад абавязкаў камісара земляробства *Адамовіч* і выключаны з партыі *Прышчэпаў*. 16.X. звольнены з становішча віцэ-старшыні Бел. Акадэміі Навук *Некрашэвіч* і з становішча сакратара тэйжа Акадэміі *Ластоўскі*. Гэ

кія моцныя адзінкі, як Дэмбінскі і Ендрыхоўскі. „Kurjer Wil." дапускае яшчэ, што вялікае значэньне ў іхнай эволюцыі мелі цяперашнія канфлікты і супярэчнасьці паміж двама фронтамі: камуністычным і фашыстоўскім, але і гэта яшчэ ня мела рашаючага ўплыву—кажа „Kurjer Wil.". Такім парадкам справа эволюцыі пагляд Дэмбінскага ў „Kurjery Wil." асталася нявырашанай. Дык папробуем яе вырашыць мы.

Мы зусім згаджаемся з паглядамі, што сяньняшнія грамадзкія і палітычныя канфлікты ня былі выключнай прычынай зьмены паглядаў Дэмбінскага, ў тым кірунку, каб яго паставіць на той бок барыкады. Хочучы дайсьці сапраўдных прычын зьмены пагляда ў і кірунку дзейнасьці Дэмбінскага, трэба ўзяць пад увагу тую атмасфэру, якая пануе ў нашым краі і аб якой толькі ўспомніў „Kurjer Wil.".

Дэмбінскі—гэта прадусім краёвец, у яго праявіўся вялікі сэнтымэнт да тутэйшасьці г. зн. беларускасьці — і гэты сэнтымэнт стаў галоўнай часткай яго душы. Другой характэрнай рыскай Д. быў ягоны каталіцкі ўнівэрсалізм. Каталіцтва само па сабе ёсьць унівэрсальнае і Д. шукаў у каталіцтве гэтага ўнівэрсалізму—і не знаходзіў. Польскае духавенства, якое зьяўляецца прадстаўнікамі і носьбітамі каталіцтва ў нашым краі, ня ёсьць унівэрсалістычным, а нацыянальна вузкім і замкнутым у польшчыне. Яно не магло прамовіць да ўнівэрсалістычнае душы Дэмбінскага, дык ён зьвярнуўся да іншага ўнівэрсалізму — марксоўскага. Толькі мы дзівімся, чаму Д. зьвярнуўся да ППС, якая марксоўскі ўнівэрсалізм такосама агранічыла польшчынай, як польскае каталіцкае духавенства агранічыла каталіцызм? У часе працэсу выявіліся ў Д. якраз гэтыя два элементы: тутэйшасьць і ўнівэрсалізм. На першы пагляд яны супярэчныя, аднак гэтакая супярэчнасьць (прывязаннасьць да роднай „тутэйшасьці" і разам імкненьне да ўнівэрсалізму) здараецца вельмі часта. Бо кожны ўнівэрсалізм вырас і жыве ў нейкай тутэйшасьці. У Дэмбінскага гэтая тутэйшасьць ёсьць беларускай.

Уважаем, што атмасфэра, якая пануе ў нас, ёсьць галоўнай прычынай заламаньня такіх гарачых і консэквэнтных натур, да якіх належыць Дэмбінскі і якія рвуцца да „радыкальнай" працы. Сколькі іх ужо заламалася, а сколькі яшчэ заломіцца?

Аднак „атмасфэру" трэба браць ня толькі ў дрэнным значэньні, але і ў добрым. У добрым значэньні мы разумеем тую атмасфэру, якая існавала і існуе на нашых землях, іменна любоў да тутэйшай беларускасьці. Гэтая любоў застаўляе болей чулыя і думаючыя адзінкі ар'ентавацца і спагадаць беларускаму народу. Хто ведае, якім быў-бы і як пісаў-бы цяпер Сыракомля або Міцкевіч, каб жылі ў цяперашні часох і саткнуліся з беларускім адраджэньнем? А сколькі цяпер маем вучоных, артыстаў і мастакоў, якія чуюць сэнтымэнт да Беларусі! Дык у будучыне трэба лічыцца з тым, што з пашырэньнем беларускага адраджэньня і ўсьведамленьня, штораз болей будзе адзінак, у якіх прабудзіцца сэнтымэнт да роднага краю. Дзеля гэтага мы ня дзівімся сэнтымэнту Дэмбінскага! У ім адазвалася беларуская тутэйшасьць і пачуцьцё спагаднасьці да гэтага народу.

В. Г.

На беларускім грунце.

(Агляд беларускага жыцьця).

„Бел. Фронт" на 1938 год.

У гэтым годзе „Б. Фронт" будзе надалей служыць інтарэсам Бел. народу, так як служыў дагэтуль. Нашы мэты астаюцца такімі, якімі мы іх прадставілі на пачатку нашага выдавецтва, ў першым нумары „Б. Фр." з дня 12 чэрвеня 1936 г. Мэты нашы такія: 1) разьвіваць і паглыбляць у бел. народзе незалежную, вольную ад чужых уплываў, ідэолёгію, 2) вырабляць і паддзержываць веру ў свае ўласныя бел. сілы, 3) змагацца з усякімі чужацкімі ўплывамі і агентурамі ў беларускім народзе, якія разьядаюць наш народ і зьбіваюць яго з правільнага шляху, 4) інфармаваць бел. грамадзянства аб палітыцы беларускага і іншых народаў з беларускага пункту гледжаньня. Прыгэтым будзем далей распрацоўваць беларускую палітычную і грамадзкую думку, паглыбляць яе ў народзе і гэтым тварыць правільную палітычную лінію. Спосабам да гэтага будуць разважаньні ня толькі над бел. палітыкай, але і над палітыкай іншых народаў, над іх адносінамі да беларусаў, над іх палітычнымі і дыпляматычнымі ходамі. Пазнаючы чужую палітыку, будзем вучыцца, як тварыць сваю. Бо трэба каб бел. народ зразумеў сваю палітычную лінію, трэба, каб пазнаў палітычныя шляхі, а над усё свае гістарычныя мэты. Сусьветныя падзеі цяпер ідуць вельмі скора, гэтыя падзеі датычаць усіх народаў, а ў тым ліку і народу беларускага. Трэба гэты народ усьведамляць і падгатаўляць яго да вялікіх падзеяў, якія яго чакаюць.

Але вялікай перашкодай у гэтых нашых намерах ёсьць рэдкае выходжаньне нашай газэты. Каб дакладна прадставіць сучасную палітыку, трэба былоб выдаваць газэту прынамсі 2 разы ў месяц! Аднак мусім з сумам сьцьвердзіць, што на часьцейшае выдаваньне газэты пакульшто пазволіць сабе ня можам, а лепш кажучы, не пазваляюць нам нашы матар'яльныя варункі. Прасіць у чужых помачы ня хочам, а свае сілы яшчэ заслабыя, затым будзем выдаваць газэту і далей раз на месяц. Уважаем, што лепш выдаваць радзей і быць незалежнымі, чым часьцей і быць залежнымі. Спадзяёмся, што беларускае грамадзянства падтрымае нас у нашай працы, прысылаючы нам помач, ахвяры і складкі. А мы будзем старацца зрабіць усё, паводле нашых сілаў, каб газэту паставіць на належнай вышыне і гэтак адказаць пастаўленым намі мэтам. Прыгэтым Рэдакцыя перасылае ўсім нашым Чытачом, Прыхільнікам і Прыяцелям найшчырэйшыя Навагоднія пажаданьні.

Аб Слуцкім паўстаньні.

Дня 11.XII.37. у Бел. Студэнцкім Саюзе інж. Бусел прачытаў лекцыю аб Слуцкім паўстаньні проціў бальшавікоў, у 17-я ўгодкі гэтага паўстаньня. Інжынер Бусел, як учасьнік паўстаньня, прадставіў пачатак, ход і канец гэтага паўстаньня, апіраючыся ня толькі на сваіх успамінах, але такжа на дакумантах. Прыгэтым інж. Б. зьбіваў пагляды тых беларусаў, якія пашыраюць пагляд, што Слуцкае паўстаньне — гэта работа вонкавых сілаў, у гэтым выпадку польскіх. Прэлегент дакумантальна даказаў, што такі пагляд памылковы і Слуцкае паўст. зьяўляецца самастойным актам бел. народу да волі і незалежнасьці.

Канцэрт бел. песьні.

12.XII. у Віл. Унівэрсытэце адбыўся канцэрт бел. песьні, ладжаны БСС у Вільні. Выступаў ведамы саліст М. Забэйда-Суміцкі і хор Шырмы. Канцэрт удаўся. Білеты былі ад 50 гр. да 5 зал., мусіць дзеля гэтага першыя мясцы былі пустымі. Далей заля была поўная.

Ёлка ў беларускіх студэнтаў.

Перад выездам на каляднія сьвята група студэнтаў, згуртаваных каля часапісу „25 Сакавіка", ладзіла дня 12. XII. 37. ёлку і сымбалічную каляднюю вячэру. Ставіліся грамадой студэнткі і студэнты, каб у таварыскім кружку, злучаныя супольнай ідэяй, пры супольнай радасьці і мігаценьнях стройнае ёлачкі, пры сымболіцы аплатка, шукаць духовага падмацаваньня ў штодзённай барацьбе за свае індывідуальныя і нацыянальныя мэты. Вечар зрабіў вельмі сымпатычнае, настраёвае ўражаньне. Тут адчувалася гэтую вялікую веру беларускага маладняка, веру ў перамогу Праўды, дзеля якой нарадзіўся Хрыстос. Прамаўлялі *Кс. др. Ст. Глякоўскі* і *студ. В. Папуцэвіч.* Прамоўцы

та ўсё дзеялася ў 1929 годзе. У гэтым-жа годзе наладжваюцца працэсы проціў беларускіх дзеячоў, на гэтых працэсах Марук, Цьвікевіч, Ільлючонак, яшчэ як сьведкі, цьвярдзяць, што жорсткая барацьба партыі з нацыянал-дэмакратызмам — гэта барацьба з беларускасьцю, што гэта праяўленьне вялікарасейскага шовінізму („Сав. Беларусь" № 250, 1929 г.). За найболей „крамольныя" кнігі камуністы ўважаюць: „Лісты да сабакі і ад сабакі" — Пушчы; „Вецер з усходу" — Глыбоцкага, „Камісары" Цішкі Гартнага і „Крывічы" — Зарэцкага.

У наступным 1930 г. прыходзіць яшчэ большае завастрэньне курсу адносна беларусаў і 30.XI. арыштоўваюць выдатнейшых бел. культурных працаўнікоў і пісьменьнікаў: *Лёсіка, Некрашэвіча, Ластоўскага і Смоліча* (усе чатыры сябры Бел. Акадэміі Навук); далей арыштаваны: рэктар Менскага унівэрсытэту *Пічэта*, прафэсары: *Энімах-Шыпіла, Гарэцкі* (аўтар гісторыі бел. літаратуры), *Прышчэпаў, Адамовіч, Баліцкі, Красоўскі, Цьвікевіч, Савіцкі, Багдановіч, Бузук, Піотуховіч;* пісьменьнікі: *Дудар, Зарэцкі, Пушча, Лужанін* і шмат іншых. Большасьць высланы ўглыб Расеі, а некаторыя растраляны (Прышчэпаў). У лютым 1931 г. кончыць „самагубствам" старшыня Бел. Акадэміі Навук *Ігнатоўскі* (сябра кампартыі). На пачатку 1936 г. прыйшла ў Вільню вестка аб сьмерці В. Ластоўскага (аўтара „Гісторыі Беларускай Кнігі"), які уцякаў з Саветаў, але каля Адэсы быў злоўлены і растраляны.

Асабліва цяжкі для беларусаў у Сав. Беларусі быў 1937 год. Быў арыштаваны З. Жылуновіч, першы старшыня ўраду Сав. Беларусі (1919 г.), а такжа шмат пісьменьнікаў, як Хадыка, Сташэўскі, Баранавых, Вольны, Званок, Скрыган і іншыя. Кончыць „самагубствам" *А. Чарвякоў*, „прэзыдэнт" Сав. Беларусі; арыштаваны камісар асьветы *А. Дзякаў, В. Шчарбакоў* — гісторык і сябра Акадэміі, Кучынскі, Ляўданскі, Каляда, Кернажыцкі — гісторыкі, Галадзед — старшыня ўраду БССР і многа іншых, аб якіх мы пісалі у н-рох 8 і 9 „Б. Фр." у мінулым годзе. У апошнім часе „чыстка", як чуваць, яшчэ ўзмаглася. Але прозьвішчы іх мала ведамы дый да нас яны цяпер не даходзяць.

Але апроч гэтых, пацярпелі яшчэ і „*нашыя*" бел. дзеячы, што ў сваім часе былі выехаўшы у Саветы, як *грамадаўцы і змаганцы.* З гэтых *Рак-Міхалоўскі і Дварчанін*, растраляны (абодвым, асабліва першаму, закідалі шпіёнства і кантакт з польскай разьведкай), іншыя: *Валошын, Мятла, Бурсэвіч, Крынчык, Гаўрылік, Валынец, Грэцкі* сасланы ўглыб Расеі або на Салоўкі. З іх у мінулым годзе памёр на Салоўках *Пётр Мятла*, адзін з сапраўды чэсных і добрых бел. дзеячоў. З прычыны свайго спакойнага і ціхага характару ён у ссылцы пераносіў многа прыкрасьцяў: яго абкрадалі і білі. Што сталася з *Карузай*, які быў выехаўшы ў Саветы, няма ведама, паводле адных вестак ён сасланы, а паводле другіх — растраляны. КПЗБ была выдаўшы ў 1934 г. брашуру, у каторай было сказана, што Каруза „зьліквідаваны", але як — не паказана.

Асаблівая доля спаткала *Тарашкевіча.* Двойчы асуджаны польскім судом на цяжкую кару турмы, ён быў выменены Саветамі ў 1934 г. на Аляхновіча. Зараз пасьля пераезду граніцы яму не дазволілі жыць на Беларусі, але саслалі ў Маскву, дзе далі яму (філёлёгу!) нейкую эканамічную працу. А цяпер і яго зьліквідавалі: паводле адных вестак яго саслалі ў Іркуцк, а паводле другіх — растралялі. Ведамы жыдоўскі публіцыст Рэгніс у варш. „Naszym Przeglądzie" (27.XII.37) зьмясьціў вялікі артыкул пад загалоўкам „Bronisław Taraszkiewicz", дзе абгаварыў ягоную дзейнасьць у польскім сойме і цяперашнюю долю. Калі Т. зьявіўся ў сойме, яго ўзялі ў апеку павадыры польскай лявіцы, бо відзелі ў ім дзеяча, які злучаў вызваленьне Беларусі з фэдэрацыйнымі клічамі пілсудчыкаў. Тарашкевіч шукае кантакту з ген. Сікорскім, Тугутам, думаючы, што бел. справа рушыць з месца і што жаданьні, якія былі часткова браны пад увагу ў Сярэдняй Літве, будуць тымболей браны пад увагу польскай лявіцай. Але скора расчараваўся. Тады пайшоў у другі бок і апынуўся ў Саветах...

Апісываючы долю Т. у Саветах, Рэгніс апіраецца на брашуры Закоўскага, кіраўніка Ленінградзкага ГПУ, які Т. залічвае да правакатараў, прысланых з заграніцы. Яшчэ ў 1935 г. Беларуская Грамада была залічвана камуністамі да рэвалюцыйных партыяў, а ў 1937 г. Закоўскі глядзіць на гэту партыю, як на твор правакацыі. „Шпікі... былі высунуты на павадыроў—кажа Закоўскі. Выступалі яны ў сойме з левымі прамовамі, быццам зьвернутымі проціў польскай буржуазіі, каб стварыць від, што ў Сойме існуе левае крыло, а ў сапраўднасьці ўсё гэта была інсцэнізацыя, работа рук разьведкі". Потым гэтыя „ахвяры разьведкі" былі перакінуты на Беларусь, каб там рабіць шпіёнскую і дыверсыйную работу...

У брашуры Закоўскага сказана, што Тарашкевіч зьліквідаваны. Якім парадкам — пакульшто няведама. Рэгніс у сваім артыкуле кажа што „ewolucja tego działacza ludu białoruskiego odzwierciadla tragedię jego narodu". Справядлівыя словы! Можа на ніякім беларускім дзеячы дагэтуль не адбілася так трагедыя беларускага народу, як на Тарашкевічы! Яго лятуценьні аб прафэсарскай катадры, заняцьці становішча рэктара бел. ўнівэрсытэту або і старшыні бел. Акадэміі навук разьвеяліся як дым. Жаданьне служэньня навуцы і свайму народу скончылася новым гніцьцём у турме, каб потым зьнікнуць з паверху жыцьця і заслужыць яшчэ у нагароду на такую „характэрыстыку" Закоўскага — канчае Рэгніс.

* * *

Гэта ўсё дзеецца 20 гадоў пасьля разгону Усебеларускага Кангрэсу. Тады камуністы здушылі волю Беларускага народу на самаазначэньне, а цяпер „ліквідуюць" беларускую інтэлігенцыю, высяляюць углыб Расеі ўсіх дзейных беларусаў, каб зьліквідаваць і беларускую справу. Але дарэмна: беларускай справы ўжо ніхто не зьліквідуе. Усе ахвяры дзеля Беларусі дарма не прападуць! А ахвяры, як бачым, вялікія!

В. Г.

БЕЛАРУСЫ, калі хочаце ўсебакова пазнаць беларускую і сусьветную палітыку, выпісвайце „Беларускі Фронт"! Прысылайце складкі і ахвяры! Пашырайце газэту пасярод сваіх знаёмых!

моцна падчыркнулі патрэбу злучэньня ўсіх маладых, поўных веры і энтузыяму сіл да адраджэньня хрысьціянскіх і нацыянальных ідэалаў у беларускім народзе. Пасьля дэклямавала студэнтка Чарнэцкая верш Л. Лобіка „Калядні вечар“. Гумар, вясёласьць, а над усё сьпеў беларускіх калядак быў далейшым зьместам студэнцкага каляднага вечару. На заканчэньне моладзь адпяяла беларускі нацыянальны гімн „Не пагаснуць зоркі“ і рэлігійны: „Божа, што калісь народы“. Так радасна было на душы, што сабраныя не хацелі разыходзіцца. Шкада, што вечар быў абмежаны ў часе беларускім канцэртам у УСБ тагож самага дня.

Прысутны.

Пралескі.

Выйшаў сьвяточны нумар „Pralesak“, беларускага дзіцячага часапісу, друкаванага лацініцай. Зьмест багаты і цікавы. Выпіска ў год толькі 50 грашоў. Можна прысылаць разрахункавым пераказам № 39. Адрас: Wilno, ul. ś-to Jańska 12—1.

Незразумелая аднабокасьць.

У „Сялянскім календары“, выданым кнігарняй „Пагоня“ паданы сьпіс бел. арганізацыяў і газэт — вось-жа ў гэтым сьпісе няма „Бел. Фронту“ і іншых. Мы знаем варожасьць да нас беларусаў з Завальнай, але ня можам зразумець іхнай аднабокасьці. Няўжо яны так баяцца „Б. Фронту“, што аж высьцерагаюцца яго рэклямаваць? А можа хто навучыў ці загадаў ім гэтак рабіць? Але галоўнае: нашто праз такія „інфармацыі“ ўводзіць у блуд сваіх чытачоў? Ці гэтакая ёсьць мэта друкаванага слова?

„Шлях Моладзі“ выпаяўся і здаўся.

Як ведама ўжо ўсяму беларускаму грамадзянству, „Шлях М.“ вёў з намі ад самага пачатку палеміку, ужываючы „моцных“ і абразьлівых слоў, як бязглузьдзе, безгалоўе, данос, правакацыя, а ў апошнім нумары (17-тым) узбагаціў свой слоўнік яшчэ адным словам „публіцыстычны бандытызм“. Сказаўшы яшчэ пару „моцных“ слоў, „Шлях М.“ здаўся, заяўляючы, што з намі палемізаваць ня будзе. Відаць, зразумеў, што нястачу аргумантаў ня можна на даўжэйшую мэту пакрыць „моцнымі“ славамі, бо такія словы толькі кампрамітуюць таго, хто іх ужывае і даюць доказ аб ягонай някультурнасьці і палітычнай нясьпеласьці. У пісаніне „Шляху М“. можна было заўважыць дзьве рэчы: ахвоту да лаянкі і неахвоту да дыскусіі над прынцыповымі пытаньнямі, якія мы парушалі. Гэта сьведчыць аб багацьці тэмпэраманту, але разам і аб убогасьці думак у рэдактароў „Ш. М.“. А што датычыць „публіцыстычнага бандытызму“, дык яго, паводле бесстаронніх крытыкаў, пачаў тасаваць якраз „Шлях М., уводзячы на свае бачыны найгоршую лаянку і паклёпы, як данос, правакацыя і г. п. Мы з свайго боку можам сьмела сказаць, што ані разу ня ўжылі якогась няпрыстойнага і абразьлівага слова, а апіраліся толькі на фактах і рачовых аргумантах. А ў „Шляху М.“ яшчэ толькі не ставала „расейскіх“ слоў і сьвінцоўкі! І хто ўсім гэтым кіруе? Няўжо „сам“ павадыр? Мы ведаем, што без яго згоды „Ш.М“. ўсяго гэтага не надрукаваўбы! Дык хто вінаваты?

Апячатаньне Троецкай царквы ў Вільні.

Дня 20.XII.37. як падала польская віл. прэса, была апячатана ўладамі Троецкая царква, што месьціцца ў д. Базыльянскіх мурох (Вострабрамская 9). Прычынай апячатаньня, як падае таяж прэса, ёсьць небясьпечны стан царквы, якая патрабуе рамонту.

На міжнародным грунце.

(Агляд міжнароднай палітыкі за месяц сьнежань).

Японска-кітайская вайна.

Японія ідзе рашуча да апанаваньня ўсяго Кітаю. Заняўшы даўнейшую сталіцу Кітаю—Пэкін і цяперашнюю—Нанкін, яна ўтварыла новы кітайскі ўрад, у які ўвайшлі варожыя да Чанг-Кай-Шэка міністры, два б. кітайскія прэзыдэнты, а такжа маршал Ву-Пэй-Фу, супрацiўнік Чанг-Кай-Шэка. Новы ўрад мае арганізаваць занятыя кітайскія правінцыі пад наглядам Японіі. У Манджурыі і Манголіі існуюць аддзельныя ўрады.

Пры займаньні Нанкіну здарыўся выпадак, які амаль не давёў да канфлікту Японіі з Амэрыкай. Японскія аэрапляны затапілі бомбамі на рацэ Янг-Тсэ-Кіянг (Сіняй рацэ, што праплывае каля Ганкоў, Нанкіну і Шанхаю) амэрыканскую кананерку (рачны ваенны карабель), прыгэтым было да 100 чал. раненых і забітых. Факт гэты выклікаў у паліт. кругох вялікую трывогу і многія ўжо прарочылі японска-амэрыканскую вайну. Прэзыдэнт Рузвэльт зьвярнуўся асабіста да японскага Мікадо з пратэстам. Японія аднак не хацела новай вайны і зьвярнулася да Амэрыкі з перапросінамі, абяцаючы нагарадзіць усе страты і больш амэрыканскіх караблёў не тапіць... Амэрыка прыняла перапросіны Японіі і прызнала факт за зьліквідаваны. У паліт. сьвеце гэта ўступчываць Амэрыкі зрабіла вялікае ўражаньне. Але ня трэба забывацца, што ад Амэрыкі да Японіі 12 тысяч кілёмэтраў! Дый Амэрыка сама бяз Англіі не выступілаб, а Англія зьвязана ў Эўропе і да вайны яшчэ не гатова.

Кітайцы разам з камуністамі пачалі будаваць ад Саветаў праз пустыню вялікую аўтамабільную дарогу, даўжынёю 4,800 клм, каб дастаўляць у Кітай помач. Пры будове дарогі працуе 700 тысяч работнікаў пад кіраўніцтвам 1000 інжынераў, прыгэтым дарога мае быць гатова за тры мясяцы. Вядзе яна ад сав. Туркестану ў кіт. горад Лянчоў і далей Сіянфу, што пры Жоўтай рацэ. Але як японцы ўжо перайшлі Жоўтую раку, дык могуць перарэзаць і гэту дарогу.

Японскі плян цяпер ідзе да таго, каб адрэзаць Кітай ад усякай вонкавай помачы, дзеля гэтага Яп. пачала акцыю на паўдні Кітаю, каб узяць паўднёвую сталіцу Кітаю-Кантон і адрэзаць шлях ад анлійскага гораду Гонконгу, кудою дастаўляецца Кітаю помач. Чанг-Кай-Шэк аднак здавацца ня хоча і выдаў адозву, ў якой заяўляе, што будзе змагацца да канца. Відаць, абяцалі яму помач. Толькі каб ня скончылася на абяцанцы, так як абісынскаму нэгусу! Трэба прызнаць, што палажэньне Кітаю цяжкое і трэба лічыцца з апанаваньнем яго Японіяй. Але і Японія патраціць многа сілы, а гэта не на руку Нямеччыне і Італіі, якія хацеліб мець на ўсходзе моцную саюзьніцу на выпадак выступленьня Саветаў. Пасрэдніцтва Германіі Кітаем ня было прынята, бо Японія ставіць вельмі цяжкія варункі. Відаць пэўная сваей перамогі. Японія, паводле заявы адміла Суэтсугу, гатова ваяваць нават з Англіяй і распаліць сусьветны пажар! Трэба тут адзначыць, што Суэтсуга ёсьць кандыдатам на японскага прэм'ера!

У Гішпаніі.

Гішпанскія падзеі зыйшлі перад далёкаўсходнімі на другі плян. Два праціўнікі ўсё яшчэ гатовяцца да рашучага і аканчальнага бою, але як іх сілы бадай роўныя, ня могуць рашыцца. Аднак і там у сьнежні дайшло да вялікай бітвы. На гэты раз у атаку пайшлі „чырвоныя“, выбраўшы сабе мэтай г. Тэруэль, які глыбока ўрэзваецца ў іхні фронт. Атака была падгатоўлена вельмі добра, дык „чырвоныя“ пачалі біць паўстанцаў і дайшлі да самага Тэруэлю, дзе праз некалькі дзён адбываліся вельмі крывавыя баі. Але скора паўстанцы перайшлі ў контратаку і адкінулі „чырвоных“ на старыя пазыцыі. Кажуць, што бітва пад Тэруэлем была вельмі крывавая, вялася на зямлі і ў паветры. Дэцыдуючую ролю быццам адыгралі цяжкія нямецкія трохматаровыя аэрапляны, якія градам бомбаў і куль закідалі чырвоных. Кажуць, што гішпанскія паўстанцы дзеля тэй прычыны не пераходзяць гэтак доўга ў наступленьне, што быццам папсаваліся іхныя адносіны з Італіяй і Нямеччынай. Ген. Франко, як ведама, навязаў зносіны з Англіяй, якая прыслала да яго сваіх дыпляматычных прадстаўнікоў, такіяж прадстаўнікі ад ген. Франко паехалі у Лёндын. Гэта ўсё вельмі неспадабалася Італіі і Нямеччыне і яны быццам адмовіліся ад далейшай помачы генэралу Франко, жадаючы для сябе гваранцыяў. У гэтым часе здарылася наступленьне на Тэруэль, тады аднак „прыяцелі“ кінулі свае спрэчкі і пайшлі разам проціў „чырвоных“. Магчыма, што цяпер ген. Франко пойдзе на ўступкі і наступленьне скора пачнецца...

Падзеі ў Францыі.

Прыгледаючыся да падзеяў у Францыі, трэба сказаць, што палажэньне гэтага краю грознае. Там пануе „керэншчына“, пасьля якой звычайна прыходзіць правая або левая рэвалюцыя. Падгатоўка да яе як справа, так і зьлева ідзе поўным ходам. І так — паліцыя ў сьнежні раскрыла нейкую таёмную правую арганізацыю „белых каптуроў“, знайшла многа аружжа і амуніцыі, але людзей арыштавала нямнога, так што падазраюць тут нейкую правакацыю з боку паліцыі: кажуць, што раскрыцьцё гэтай „арганізацыі“ патрэбна было паліцыі ў іншых мэтах, а аружжа яна сама падлажыла, каб потым „знайсьці“. Магчыма, што гэта праўда; а што датыча францускае правіцы, дык яна сточана правакацыяй і здэмаралізавана зусім, так што з яе боку не гразіць вялікая небясьпека. Зусім іншая справа з лявіцай, яна мае вялікія сілы і прабуе іх у страйках. У канцы сьнежня быў сарганізаваны камуністамі вялікі страйк у Парыжы. Ні з таго ні з сяго сталі ўсе гарадзкія прадпрыемствы: аўтабусы, вадаправоды, электроўня, калейкі — словам усё жыцьцё ў гародзе. Урад загразіў павадырам страйку, што на месца страйкуючых паставіць войска. Гэта памагло — і страйк раптам быў прарваны. Гэтакі раптоўны пачатак і канец страйку сьведчыць, што ёсьць нейкая ўкрытая сіла, якая валадае масамі і адбывае манэўры... На гэтыя манэўры зыркім вокам глядзяць Гітлер і Муссоліні і ня толькі яны, але ўвесь сьвет. У Францыі падгатаўляюцца вялікія падзеі. Калі-б у Францыі адбылася рэвалюцыя, гэта маглоб грунтоўна зьмяніць сяньняшні ўклад міжнародных сіл.

Але з другога боку штораз болей чуваць аб блізкім паразуменьні паміж Нямеччынай і Францыяй. Абодва спрадвечныя праціўнікі дайшлі быццам да пракана745ня, што вайна будзе болей каштаваць, чым мір і хочуць пагадзіцца. Характэрна, што калі мін. Дэльбос ехаў у Варшаву, мін. Нойрат выйшаў яго спатыкаць у Бэрліне. Гэты факт паказаў, што немцы шукаюць згоды з Францыяй. Такая згода прывялаб таксама да вялікіх зьмен у сяньняшнім укладзе міжнародных сіл. Пры згодзе з Нямеччынай былбы для Францыі лішні саюз з Саветамі. А Нямеччына разам у Японіяй і Італіяй маглаб выступіць проціў Англіі, пакуль яна ўваружыцца. Дык хто ведае, ці парыскі страйк ня быў камуністычнай прасьцярогай для франц. ураду, каб не заключаў саюзу у Нямеччынай?

Пасьля выбараў у Румыніі.

У Румыніі адбыліся выбары, у якіх урад прэм'ера Татарэску не здабыў большасьці. Кароль паклікаў іншы ўрад, зложаны з правых партыяў: на чале ўраду стаў прэм'ер Гога, які зараз абвесьціў, што будзе ўрадаваць пад клічам „Румынія для румынаў“, закрыў тры лібэральна-дэмакратычныя газэты, ў якіх супрацоўнічалі жыды і задэкляраваў вострыпроціў камуністычны і проціў-жыдоўскі курс, так як у Нямеччыне. Новы румынскі ўрад мае паддзержываць саюз з Польшчай і прыбліжацца да фаш. дзяржаў, асабліва Італіі. Муссоліні прыслаў рум. ураду прывітальную тэлеграму. Румынскі пераварот зрабіў вялікае ўражаньне, асабліва на жыдоў, для якіх у Эўропе надыходзяць сапраўды цяжкія дні. У Румыніі маюць ад іх адабраць усю зямельную маемасьць!

„Выбары“ ў Саветах.

12. XII. адбыліся ў Саветах „выбары“, ў якіх прайшлі ўсе кандыдаты, выстаўленыя кам. партыяй. Саюзны Савет (парлямант) і Савет Нацыянальнасьцяў (Сэнат) складаюцца з адданых Сталіну людзей, ўрадаўцаў або партыйных працаўнікоў. „Robotnik“ савецкія выбары заве проста выбарчай камэдыяй

„Чыстка“ ў Саветах ідзе далей. Растраляны стары камуніст Карахан, які займаў высокія становішчы, Енукідзе, Ларын і шмат іншых. Усім закідаецца здрада і шпіёнства. Некаторыя камуністы, напр. сав. пасол у Грэцыі Бармін, ген. Крывіцкі і інш. адказаліся варочацца ў Саветы, баючыся сьмерці. Яны абвесьцілі ў зах эўрапэйскай прэсе, што ўсе асуджаныя на сьмерць павадыры камунізму: Зіноўеў, Каменеў, Пятакоў, Тухачэўскі былі нявінны. У іх сьмерці вінавацяць Сталіна, які за ўсякую цану хоча ўтрымацца пры ўладзе.

З Масквы прышлі весткі аб арыштаваньні праф. О. Шмідта, беларуса, ведамага палярнага дасьледчыка.

Саветы далей будуюць вялізарныя ўкрапленьні на ўсім працягу заходняй граніцы, ад Фінляндыі да Чорнага мора. Мясцамі руйнуюць вёскі, выселяючы жыхарства.

ГРАМАДЗЯНЕ!

Ці Вы ўжо прыслалі падмогу на „Бел. Фронт“? Калі яшчэ не, дык на кожнай пошце дастанеце за 1 грош „przekaz rozrachunkowy“, напішэце на ім наш адрас: Wydawnictwo „Bielaruski Front“, Wilno, ul. Ostrobramska 2—11, пастаўце Nr. rozrachunku: 100 і прышлеце нам падмогу, скольки можаце. Перасылка грашэй да 15 зл. „przekazem rozrachunkowym“ не каштуе нічога. Дык адгукнецеся на нашу просьбу чымскарэй!

Рэдакцыйная калегія:

інж. Л. Дубейкаўскі,
мгр. В. Гадлеўскі,
мгр. М. Шкелёнак,
студ. В. Папуцэвіч,

Адказны рэдактар: *мгр. В. Гадлеўскі.*

Выдавец: В. Папуцэвіч.

Друк. Я. Левіна Вільня, Нямецкая вул. 22. Тэл. 21-14.